

Міністерство освіти і науки України
Хмельницька обласна рада
Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія
Факультет дошкільної освіти та психології
Кафедра психології

ПРАКТИЧНА ПСИХОЛОГІЯ ХХІ ст.: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

*З нагоди 125-ї річниці від дня народження Костюка Григорія
Силовича, українського психолога, доктора психологічних наук,
професора, засновника психологічної освіти в Україні*

**МАТЕРІАЛИ
VIII МІЖВУЗІВСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ**

24 квітня 2024 року

Хмельницький – 2024

Міністерство освіти і науки України
Хмельницька обласна рада
Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія
Факультет дошкільної освіти та психології
Кафедра психології

ПРАКТИЧНА ПСИХОЛОГІЯ ХХІ ст.: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

*З нагоди 125-ї річниці від дня народження Костюка Григорія
Силовича, українського психолога, доктора психологічних наук,
професора, засновника психологічної освіти в Україні*

**МАТЕРІАЛИ
VIII МІЖВУЗІВСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ**

24 квітня 2024 року

Хмельницький – 2024

УДК 159.923.- 027.22 (063)
ББК 88. 94, 215.1
П 69

Рекомендовано до друку рішенням кафедри психології Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії (протокол № 10 від 15 травня 2024 року) та рішенням вченої ради Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії (протокол № 6 від 29.05.2024 року)

Редакційна колегія:

Мотозюк Л.М., кандидат психологічних наук, доцент, завідувач кафедри психології Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії

Кондратюк С.Л., кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри психології Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії

Цегельник Т. М., доктор філософії, доцент, доцент кафедри спеціальної та інклюзивної освіти Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка

П69 Практична психологія ХХІ ст.: проблеми та перспективи : матеріали VIII міжвузівської науково-практичної конференції (м. Хмельницький, 24 квітня 2024 року). (електронне видання). Хмельницький: кафедра психології ХГПА, 2024. 350 с.

У збірнику подано матеріали доповідей учасників VIII міжвузівської науково-практичної конференції «Практична психологія ХХІ століття: проблеми та перспективи» з нагоди 125-ї річниці від дня народження Костюка Григорія Силевича, українського психолога, доктора психологічних наук, професора, засновника психологічної освіти в Україні, яка відбулася у Хмельницькій гуманітарно-педагогічній академії 24 квітня 2024 року.

Матеріали конференції містять наукові статті викладачів, здобувачів закладів вищої освіти, практичних психологів, психологів освіти, педагогів, вихователів ЗДО з наступних питань: сучасні інструменти в роботі психолога в умовах воєнного стану; актуальні питання вікової, педагогічної психології та психології особистості; психологія розвитку сучасної людини: особистісні та ситуативні детермінанти; сучасна освіта і проблеми когнітивного розвитку; проблема соціально-психологічної адаптації в умовах сучасності; актуальні питання психології сім'ї; людина і суспільство: психологічні аспекти взаємодії; психологічні проблеми прогнозування міжетнічних відносин; сучасні дослідження клінічної та спеціальної психології; підходи до підготовки кадрів у галузі психології; прикладні психологічні дослідження; психотехнології активізації особистісних та групових ресурсів.

Матеріали друкуються в авторській редакції. За науковий зміст і якість поданих матеріалів, наведені факти та статистичні дані відповідають автори, а також наукові керівники (для здобувачів вищої освіти).

© Колектив авторів, 2024
© Кафедра психології ХГПА, 2024

СТРЕКАЛОВА Вікторія, Кондратюк Світлана Вплив особливостей підліткового періоду на формування психічного здоров'я особистості.....	300
ТАФІНЦЕВА Світлана Відреагування травматичного досвіду війни у дитячих малюнках.....	305
ТЕРЕЩЕНКО Світлана, ЛУКАШУК Марина Психологічні особливості підліткового віку.....	311
УЛОВИЧ Оксана Екологічна свідомість дітей дошкільного віку.....	316
ФІЩУК Оксана Сенсорно-моторна інтеграція з дітьми з синдромом Дауна.....	320
ЦЕГЕЛЬНИК Тетяна, КРИВА Наталія Психологічні механізми розвитку фонетико-графічних навичок в учнів початкової школи з фонетико-фонематичним недорозвитком мовлення.....	325
ЦЕГЕЛЬНИК Тетяна, ПЛАЧИНТА Анна Психологічні аспекти розвитку фонематичного сприйняття у дітей з фонетико-фонематичним недорозвитком мовлення.....	329
ШМИГОВАНА Лілія, МОТОЗЮК Людмила Дитячі страхи: психологічні особливості.....	332
ЯКИМЧУК Ангеліна Діагностика та корекція порушень морального розвитку молодшого школяра.....	339
ЯРОМЕНКО Вікторія, КОНДРАТЮК Світлана Теоретичний аналіз проблеми психологічної готовності молоді до створення сім'ї	344

ЦЕГЕЛЬНИК Тетяна,

доктор філософії, доцент, доцент кафедри спеціальної та інклюзивної освіти, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка

КРИВА Наталія,

здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти зі спеціальності 016 Спеціальна освіта, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка

ПСИХОЛОГІЧНІ МЕХАНІЗМИ РОЗВИТКУ ФОНЕТИКО-ГРАФІЧНИХ НАВИЧОК В УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ З ФОНЕТИКО-ФОНЕМАТИЧНИМ НЕДОРОЗВИТКОМ МОВЛЕННЯ

Проблема розвитку фонетико-графічних навичок учнів початкової школи з фонетико-фонематичним недорозвитком мовлення є актуальною та важливою в контексті сучасної освітньої парадигми. Діти із зазначеним недорозвитком стикаються з труднощами у вимові та розрізненні звуків, що може впливати на їхню здатність адекватно оволодівати графічним представленням мови.

Учні молодших класів закладів загальної середньої освіти починають вивчення курсу української мови з розділу «Фонетика і графіка», який є одним із ключових компонентів програми. Цей розділ допомагає закріпити практичні знання про звукову систему мови, засвоїти фонетичний принцип письма та оволодіти нормами усного і писемного мовлення. Успішне засвоєння орфоепії є важливою основою для оволодіння письмом, оскільки під час вивчення правил фонетики і графіки діти інтуїтивно порівнюють написання з раніше засвоєною вимовою [1].

У процесі розвитку писемних умінь та навичок молодші школярі спершу освоюють письмо за фонетичним принципом, коли вимова та написання слова співпадають. Після цього вони вчаться позначати звуки буквами під час написання слів за морфологічним принципом. Для досягнення грамотного письма

дитина повинна спостерігати за мовленням, швидко помічати варіанти звучання однієї і тієї ж фонемі у різних фонетичних позиціях, а також постійно звертати увагу на звуко-буквений склад слова. Це сприяє формуванню та розвитку орфографічної пильності [3].

Як засвідчують дослідження І.Мартиненко, О.Ревуцької, В.Тарасун, М.Шеремет та ін., діти з різними формами мовленнєвих порушень зазвичай виявляються неспроможні повноцінно опанувати письмо без спеціальної корекційно-розвиткової допомоги. Діти стикаються з труднощами у навчанні письма, що в логопедії називається дисграфією [4].

В оволодінні мовою велике значення має фізіологічний слух, органи мовлення та зорове сприйняття. Важливу роль відіграє скроневий відділ головного мозку, який аналізує мову та контролює виконання рухів при мовленні.

Психолого-педагогічна класифікація, враховує різновиди та ступені порушень окремих компонентів мовлення. В цьому класифікаційному підході розглядаються два основні типи порушень (табл.1.1):

Таблиця.1.1

Основні типи порушень

Тип	Опис
Фонетичне недорозвинення мовлення (ФНМ)	це порушення процесів формування вимовної системи рідної мови у дітей із різними мовленнєвими порушеннями. Фонетичне недорозвинення мовлення виявляється порушенням формування фонетичної сторони мовлення, такої як порушення звуковимови (переважно спотворена вимова звуків), звуко-складової структури слова та просодичної сторони мовлення.
Фонетико-фонематичний недорозвиток мовлення (ФФНМ)	це порушення процесів формування вимовної системи рідної мови у дітей із різними мовленнєвими порушеннями, що виникають внаслідок дефектів сприймання та вимови фонем. При ФФНМ, крім порушення формування фонетичної сторони, спостерігається і недорозвиток фонематичних процесів, таких як фонематичне сприймання (слухова диференціація звуків), фонематичний аналіз і синтез, фонематична увага, пам'ять,

	контроль та фонематичні уявлення. Порухення звуковимови виявляються в замінах і змішуваннях звуків, викривленні та відсутності звуків, частіше ускладненою вимовою складних за артикуляцією звуків (шиплячих, свистячих, сонорних), заміною дзвінких звуків глухими іншими. Характерними рисами є порушення диференціації звуків на слух, особливо близьких за акустичними ознаками, несформованість фонематичних уявлень, утруднення здійснення фонематичного аналізу (визначення наявності і місцезнаходження звуку в слові, послідовності та кількості звуків) і синтезу. Порухення звуко-складової структури проявляються у спотворенні складової структури слова і звукової структури складу, передусім у складах із збігом приголосних звуків.
--	---

Фонетико-графічні навички становлять важливий етап у навчанні читання та письма, що є фундаментальними складовими елементами мовленнєвого розвитку.

Засвоєння цих навичок не лише сприяє формуванню відповідних мовленнєвих умінь та навичок учнів, але й визначає їхній успіх у навчанні та подальшому академічному прогресі.

Розвиток фонетико-графічних навичок в початковій школі відображає важливий етап у формуванні адекватної мовленнєвої культури учнів. Компетентне володіння правильною вимовою та письмом відкриває двері до багатогранного розвитку мовленнєвих та когнітивних функцій, сприяючи не лише академічному просуванню, а й загальному вдосконаленню мовленнєвої експресії та сприйняття мови [2].

Особливості вищих психічних функцій у таких дітей включають:

1. Нестандартну пам'ять, яка вимагає більше часу та повторень для запам'ятовування матеріалу.
2. Переважання наочно-образного мислення та труднощі в розумінні абстрактних понять.

У педагогічному аспекті таких дітей можна характеризувати нестабільною поведінкою, труднощами у навчанні та можливими проблемами з виконанням інструкцій та дисципліною.

Під час корекційної роботи важливо враховувати індивідуальні особливості кожної дитини, створювати позитивну мотивацію та використовувати різноманітні методики та завдання для кращих результатів.

Розуміння факторів, що впливають на формування фонетико-графічних навичок учнів із фонетико-фонематичним недорозвитком, може сприяти розробці індивідуалізованих методик та програм корекційної роботи.

Такий підхід дозволить оптимізувати навчання та підтримувати вивчення мовленнєвих навичок, сприяючи повноцінному розвитку дітей з даним мовленнєвим порушенням.

Отже, вивчення особливостей фонетико-графічного розвитку в учнів із фонетико-фонематичним недорозвитком мовлення стає важливою складовою наукового та практичного дослідження в галузі психології, логопедії та освіти.

Список використаних джерел:

1. Коломоєць Т., Нагорняк Ю. Актуальні аспекти проблеми порушення письма в учнів початкової школи. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. 2023. № 2 (28). С.68-75.
2. Новак О. М. Психологічні аспекти писемного мовлення. *Актуальні питання корекційної освіти. Педагогічні науки*. 2011. № 2. С. 184-193.
3. Чередніченко Н. В., Пелешенко О. С. Діагностика фонетико-графічних умінь та навичок у молодших школярів із ФФНМ. *Науковий часопис НПУ імені МП Драгоманова. Серія 19: Корекційна педагогіка та спеціальна психологія*. 2013. № 23. С. 266-273.
4. Шеремет М. К., Коломієць Ю. В. Нейропсихологічні засади формування мовлення у дітей із ТПМ. *Актуальні питання корекційної освіти. Педагогічні науки*. 2012. № 3. С. 384-393.

Міністерство освіти і науки України
Хмельницька обласна рада
Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія
Факультет дошкільної освіти та психології
Кафедра психології

Наукове видання

МАТЕРІАЛИ
VIII МІЖВУЗІВСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
ПРАКТИЧНА ПСИХОЛОГІЯ ХХІ ст.: ПРОБЛЕМИ
ТА ПЕРСПЕКТИВИ

*З нагоди 125-ї річниці від дня народження Костюка Григорія
Силовича, українського психолога, доктора психологічних наук,
професора, засновника психологічної освіти в Україні*

24 квітня 2024 року

Відповідальний за випуск – **Мотозюк Людмила Миколаївна**,
кандидат психологічних наук, доцент, завідувач кафедри
психології Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії

Упорядкування: Тетяна Цегельник
Літературні редактори: Людмила Мотозюк, Світлана Кондратюк
Художнє оформлення: Тетяна Цегельник

*Надруковано з оригінал-макетів авторів. За науковий зміст і
якість поданих матеріалів, наведені факти та статистичні
дані відповідають автори, а також наукові керівники (для
здобувачів вищої освіти).*

Формат 60x84/16. Гарнітура Bookman Old Style.

